

Zvýšit cíl pro obnovitelné zdroje či nastavit sociálně citlivé programy pro snižování závislosti na fosilních palivech

Doporučení ekologických organizací vládě ČR jak reagovat na připomínky EK k návrhu Národního klimaticko-energetického plánu ČR

10. ledna 2024

Evropská komise vyhodnotila návrh českého klimaticko-energetického plánu (NECP), identifikovala jeho silné a slabé stránky¹ a přesně popsala, kde naplňuje evropské závazky (férově přispívá k evropskému právně závaznému cíli 55% snížení emisí skleníkových plynů do roku 2030 a k naplnění energetických a klimatických cílů) a kde nikoli². Ekologické organizace vítají, že **Evropská komise ocenila návrh v oblasti energetické efektivity**, zejména plán na energetické renovace budov. Za pozitivní také komise považuje plánované kroky k **posilování energetické bezpečnosti a otevírání energetického trhu novým hráčům**. Ostatně legislativní zakotvení komunitní energetiky máme nyní díky novele nazývané *lex OZE II* jedno z nejlepších v EU. **Komise také oceňuje cíl konce spalování uhlí** pro výrobu elektřiny a tepla do roku 2033.

Ekologické organizace však zároveň upozorňují, že Komise identifikovala **oblasti, ve kterých návrh evropské závazky neplní**. Zároveň se jedná o oblasti, kde je zlepšení primárně v zájmu nás samotných. V souladu se zprávou Komise **musíme zvýšit cíl pro obnovitelné zdroje** a předložit konkrétní opatření, jak jej dosáhneme. Současně je též potřebné konkretizovat cíle pro výzkum a vývoj v oblasti modernizace energetiky a rozvést **investiční potřeby spojené s energetickou transformací, a to** včetně zdrojů financování. Chybí vyhodnocení rizik spojených se změnou klimatu a mající dopad na energetickou infrastrukturu včetně například **omezené dostupnosti vody pro chlazení jaderných elektráren**. Evropská komise také v českém plánu postrádá komplexní analýzu sociálních dopadů a **konkrétní opatření pro zajištění sociálně spravedlivé transformace ekonomiky**.

Na základě připomínek Evropské komise **předkládají ekologické organizace návrhy na opravy Národního klimaticko-energetického plánu ČR** s důrazem na doplnění konkrétních opatření. Zároveň by měly být tyto body integrovány do aktuálně připravovaných strategických dokumentů na národní úrovni – tedy do Státní energetické koncepce ČR (SEK) a Politiky ochrany klimatu v ČR (POK).

V dalším textu jsou uvedena jednotlivá stanoviska Evropské komise a k nim vždy komentář a doporučení za ekologické organizace.

1

https://commission.europa.eu/system/files/2023-12/Factsheet_Commissions_assessment_NECP_Czechia_2023.pdf

2

https://commission.europa.eu/system/files/2023-12/SWD_Assessment_draft_updated_NECP_Czechia_2023.pdf

Stanovisko EK:

Pokud jde o obnovitelné zdroje energie (OZE), český návrh aktualizovaného NECP postrádá odvětvové trajektorie a postrádá komplexní rámec politik a opatření, která země hodlá přijmout napříč relevantními sektory. Příspěvek České republiky ve výši 30 % je mírně pod 33 % požadovaných podle vzorce uvedeného v příloze II Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1999 ze dne 11. prosince 2018 o správě energetické unie.

Zvýšení cíle pro OZE z 30 na minimálně 33 % a trajektorie v jednotlivých sektorech

Česká republika by na základě doporučení Evropské komise – ale hlavně v zájmu posilování své energetické nezávislosti a kvality životního prostředí – měla využít realistické možnosti rozvoje obnovitelných zdrojů. Energetický scénář WAM3, zvolený pro první návrh Národního klimaticko-energetického plánu, nezahrnuje optimální čerpání potenciálu obnovitelných zdrojů do roku 2030 a zároveň je extrémně optimistický ohledně výstavby jaderných reaktorů. Proto navrhujeme **ve finální verzi NECP a v SEK a POK využít scénář WAM1+** nebo přímo odborně podložený potenciál do roku 2030:

	WAM3	WAM1+	potenciál³
nové FVE 2030 (GW)	8	12	15
nové VtE 2030 (GW)	1,2	1,7	2

Pokud dosavadní modelování obsahují podmínku výstavby jaderných reaktorů, mělo by zadání pro nové modelování obsahovat také podmínku dosažení nejméně 33% podílu OZE na konečné spotřebě energie do roku 2030. Transformace české energetiky by měla být nákladově optimální, proto je potřeba vstupy dalších modelování očistit od chybných vstupních parametrů (např. stále ještě optimistických investičních nákladů pro jaderné reaktory jak pro velké, tak pro ty střední a malé modulární).

Doplnění komplexního rámce politik a opatření

Stěžejní předpoklad rozvoje obnovitelných zdrojů a nasazení moderních přístupů je **posílení kapacity a flexibility přenosové a zejména distribuční soustavy pro připojování OZE**. Dlouhé čekání investorů na rozhodnutí a odmítnutí připojení z důvodu nedostatečné kapacity jsou zásadní brzdou rozvoje OZE. S rychlým nárůstem instalovaného výkonu

³ Deloitte, Rozvoj obnovitelných zdrojů do roku 2030, květen 2023

<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/cz/Documents/energy-resources/Rozvoj-obnovitelnych-zdroju-do-roku-2030-kveten-2023.pdf>

Fakta o klimatu a Frank Bold, Rozvoj obnovitelné energie v Česku do roku 2030 pro posílení bezpečnosti a plnění klimatických cílů EU březen 2023

<https://faktaoklimatu.cz/assets-local/publications/2023-rozvoj-obnovitelne-energie-v-cesku-do-2030.pdf>

obnovitelných zdrojů se jednou z bariér stává nedostatečná kapacita distribuční a přenosové soustavy. Národní akční plán Smart Grids (NAP SG)⁴ uvádí, že pro integraci decentrálních OZE do soustavy bude třeba provést fyzické posílení infrastruktury, ale také opatření v oblasti automatizace, regulace napětí a řízení toků jalového výkonu, které pomohou snížit celkové nutné investice do infrastruktury.

Druhou důležitou složkou je odstranění bariér v povolování nových zdrojů, které v současných podmínkách trvá příliš dlouho a je jedním z důvodů pomalého rozvoje zejména větrných elektráren.

Další zásadní krok je otevření trhu s podpůrnými službami v energetice, aby bylo možné využívat pro stabilizaci soustavy i nové technologie jako baterie, chytré řízení spotřeby či sladování poptávky a nabídky. Možnost nabízet služby vyrovnávání nabídky a poptávky po energii a akumulace je nyní vyhrazena pouze pro velké subjekty, potenciál agregace flexibility malých zdrojů⁵ a spotřeby nejsou využívány. Výsledná strategie by měla efekty těchto nástrojů dostatečně zohledňovat.

Nutností je **fungující komunitní energetika** umožňující zakládání energetických společenství a sdílení elektřiny (a následně i nefosilního plynu či tepla). Komunitní energetika a koncept sdílení elektřiny umožňuje efektivnější využití střeš pro fotovoltaiky. Umožní přístup k čisté elektřině lidem, kteří nemají vlastní střechu nebo dost peněz na vlastní zdroj, a zároveň zvýší přijatelnost obnovitelných zdrojů mezi místními.

Vedle rozvoje OZE musí vláda stanovit **konkrétní časový plán a opatření vedoucích k nahrazení uhlí**. Kromě cíle skončit se spalováním uhlí pro výrobu elektřiny a tepla do roku 2033 by Česká republika měla v aktualizovaném klimaticko-energetického plánu předložit i konkrétní časový plán a opatření směřující k rozvoji zdrojů energie, které jej nahradí tak, aby byla zachována zdrojová přiměřenost v energetické soustavě. Stejně tak je nutné doplnit přesný časový plán a konkrétní opatření pro postupné **ukončení stávajících dotací na fosilní paliva**. Podle Komise by Česko mělo zahrnout také opatření, která pomohou dále snižovat poptávku po fosilním plynu do roku 2030.

Návrhy konkrétních politik a opatření od ekologických organizací:

- Zajištění investic do veřejné distribuční soustavy prostřednictvím podpory distributorů za účelem nastavení kapacit odpovídající cílům pro rozvoj OZE.
- Aktualizace Národního akčního plánu pro Smart Grids (NAP SG) s ohledem na zvýšení cílů energie z OZE.
- Digitalizace správy volných kapacit pro připojení zdrojů do sítě, transparentní informování zájemců a nastavení rychlého a transparentního procesu připojování OZE a zamezení blokování kapacit spekulativními žádostmi (omezená doba platnosti rozhodnutí o připojení).

4

https://www.mpo.cz/assets/cz/energetika/strategicke-a-koncepcni-dokumenty/narodni-akcni-plan-pro-chytre-site/2019/9/Aktualizace_NAP_SG_2019-2030.pdf, str. 15.

⁵ <https://nanoenergies.group/cs/cestu-k-rozvoji-obnovitelnych-zdroju-otevira-agregace-flexibility/>

- Zakotvení právně závazných akceleračních zón pro výstavbu větrných a velkých fotovoltaických elektráren, kde bude povolování těchto záměrů výrazně zjednodušeno (většina otázek ohledně umístění bude vyřešena plošně a předem) a zkráceno na maximálně 1 rok.
- Otevření trhu službám agregace flexibility i pro malé zdroje.
- Rychlý a široký program výměny elektroměrů za chytré elektroměry s řízením poptávky spotřebitelů pomocí cenových signálů.
- Nová tarifní struktura zohledňující lokalizaci výroby / spotřeby a cenové rozdíly v čase.
- Stabilní podpora rozvoje komunitní energetiky a další odbourávání bariér.
- Posílení přenosové soustavy skrze veřejné investice za účelem zvýšení kapacit pro dovoz a vývoz elektřiny.
- Legislativní ukotvení emisní intenzity uhelných zdrojů jako kritéria prioritizace jejich nahrazování a zároveň zakotvení opatření, pro náhradu potřebného výkonu v uhlí jinými palivy a způsoby – včetně nastavení transparentního systému soutěžení systémových služeb (kapacitní mechanismy pro flexibilní výrobní zdroje, podpora akumulace a podmínky využití agregace flexibility).

Stanovisko EK:

Pokud jde o výzkum a inovace, plán obsahuje pouze obecné cíle výzkumu a inovací v oblasti energetiky, zatímco jasné kvantifikované cíle pro výzkum technologií čisté energie a odpovídající harmonogram provádění pro roky 2030 a 2050 chybí.

Ekologické organizace navrhuji zaměřit výzkum mimo jiné na následující oblasti:

- **Řízení a provoz elektroenergetické přenosové a distribuční soustavy** pro variantu vysoké produkce obnovitelných zdrojů v místě spotřeby.
- **Možnosti dovozu a vývozu elektřiny** pro různé varianty posilování přeshraničního vedení a vývoje zdrojové základny v relevantních zemích.
- Možnosti využití (případně úpravy) stávajících zásobníků určených ke skladování zemního plynu pro **dlouhodobé skladování vodíku**.
- **Sezónní akumulace tepla** do zásobníku o velkém objemu.
- **Možnosti využití zemědělské půdy** k pěstování energetických plodin (včetně vstupů pro výrobu bioplynu a biometanu) pro různé varianty rozvoje živočišné výroby.

- Porovnání produkce zemědělských vstupů do bioplynových stanic pro různé plodiny a způsoby pěstování.
- Posouzení potenciálního dopadu nástrojů cirkulární ekonomiky na spotřebu energie v jednotlivých sektorech.

Stanovisko EK:

Návrh aktualizovaného NECP neuvádí podrobnosti o investičních potřebách a zdrojích financování navrhovaných politik a opatření a řeší pouze částečně realizaci opatření zahrnutých v Národním plánu obnovy ČR a opatření v plánu REPowerEU.

Do opravené verze NECP bude nutné rozvést investiční potřeby a zdroje jejich financování zahrnující jak veřejné, tak soukromé investice. Právě u zdrojů financování musí mít Evropská komise otazníky, když sleduje například politickou debatu o využití výnosů domácích aukcí emisních povolenek, kdy ministr financí usiluje o rozpuštění výnosů ve státním rozpočtu, zatímco ministr životního prostředí je chce investovat do klimatických opatření.

Ekologické organizace doporučují **investiční potřeby konstruovat dle těchto stěžejních bodů:**

- Stanovení cíle, kterým je **spravedlivá transformace české energetiky, dopravy a obecně ekonomiky** směrem ke klimatické neutralitě v roce 2050 a stanovení **nejefektivnějších a nejpotřebnějších opatření** k jeho dosažení – například na základě ekonomického modelování energetiky, které k tvorbě NECP probíhá.
- Dlouhodobé zajištění financování **snížení spotřeby energie domácností** v programu Nová zelená úsporám či dalších programech tak, aby tempo renovací odpovídalo stanoveným cílům v NECP a obytné budovy v Česku byly připravené na vysoké ceny energií a klimatické extrémy.
- Zacílení Nové zelené úsporám a dalších programů zejména na **nízkopříjmové a ohrožené skupiny** obyvatelstva, které jsou ohroženy energetickou i klimatickou krizí, jako jsou seniorky a senioři, rodiny s dětmi a lidé žijící v nájemním bydlení.
- Podpora **zadržování vody v naší krajině** a proměnu jejího využívání v zemědělství a lesnictví směrem k udržitelnosti a adaptaci na změnu klimatu.
- Financování prevence problémů a řešení **nových výzev v oblastech bydlení, vzdělávání, zdravotnictví a sociální péče** souvisejících se změnou klimatu a vyplývajících z evropských klimatických politik, nikoli k řešení minulých krizí a současných nedostatků v těchto sektorech.
- Financování mezinárodních klimatických fondů zaměřených na **řešení dopadů změn klimatu**, včetně chystaného fondu na kompenzaci ztrát a škod způsobených

změnou klimatu v rozvojovém světě. Přitom nastavit výši příspěvků tak, aby reflektovala spravedlivý podíl České republiky na historických emisích skleníkových plynů.

Se zdroji financování by mělo být nakládáno dle následujících doporučení:

- Jasně stanovení, že **výnosy z emisních povolenek** (ať už domácích aukcí nebo v rámci Modernizačního fondu) **jsou určeny výhradně na opatření spojená s cílem klimatické neutrality ČR**, tedy spravedlivou transformací ekonomiky, účinnou adaptací krajiny a pomocí chudším státům se snižováním emisí skleníkových plynů a zvládnutím dopadů změny klimatu.
- Nastavení **transparentního mechanismu sledování a dokládání využití výnosů** z povolenek na měřitelné cíle v oblasti klimatu.
- Zajištění rozdělování finančních prostředků, které bude **předvídatelné** bez vazby na aktuální stav státního rozpočtu a umožní tak dlouhodobé plánování a rozvoj v dotčených sektorech.

Doporučení EK:

Podrobněji vysvětlit, jakým způsobem a do kdy plánuje Česko ukončit dotace na fosilní paliva.

Současná podoba **NECP nezahrnuje žádný cíl pro ukončení dotací na fosilní paliva**. Česko by si proto mělo v souladu s cílem ukončení využívání fosilních paliv do roku 2050 takový cíl stanovit. Podle Komise by také mělo vzhledem k potřebě snižování využívání ropy a ukončování závislosti na dovozu z Ruska zhodnotit adekvátnost ropné infrastruktury.

V oblasti dopravy zároveň podle Komise obsahuje strategie celou řadu škodlivých dotací na fosilní paliva, které zvýhodňují vozidla s pohonem CNG a LPG a nezohledňují potřebu snižování využívání fosilních paliv.

Návrhy konkrétních politik a opatření od ekologických organizací:

- Přijmout definici fosilních dotací, která zahrne explicitní, implicitní i investiční dotace.
- Vyčíslit reálné fosilní dotace v ČR včetně investic do plynové infrastruktury.
- **Přijmout opatření, která tyto dotace postupně vyřadí, a sledovat jejich naplňování.**
- Upravit všechny kapitoly NECP tak, aby odpovídaly cíli ukončení využívání fosilních paliv do roku 2050.

Stanovisko EK:

Pokud jde o přizpůsobení se změně klimatu, plán nezohledňuje relevantní zranitelnosti energetické infrastruktury a rizika dopadů změn klimatu, které mohou ohrozit dosažení cílů v oblasti energetiky a snižování emisí skleníkových plynů. Adaptační politiky a opatření (k řešení těchto rizik a zranitelných míst) nejsou dostatečně popsány.

Ekologické organizace doporučují:

- Vyhodnotit potenciální **dopady dlouhotrvajícího sucha** na dostupnost vody pro chlazení jaderných reaktorů v elektrárnách Dukovany a Temelín a navrhnout varianty pro pokrytí případných výpadků v dodávkách elektřiny.
- Nastavovat podpůrné programy pro renovace budov tak, aby **podporovaná opatření bránila také přehřívání budov**. Zároveň zvýhodňovat renovační projekty, díky nimž bude možné eliminovat chlazení pomocí klimatizace.
- Ve strategii energetického využívání zemědělských plodin počítat s **rizikem nízkého výnosu v letech s dlouhotrvajícím suchem**. Umožnit meziroční skladování a vytvoření rezervy v příznivých letech.

Stanovisko EK:

Pokud jde o dosažení spravedlivé transformace ekonomiky, plán postrádá komplexní analýzu sociálních dopadů i dopadů na zaměstnanost (včetně distribučních) a nerozvádí konkrétní politiky a opatření k jejich řešení mimo uhelné regiony.

Spravedlnost procesu energetické transformace vyžaduje **zapojení všech skupin obyvatel a všech regionů do transformace** a umožnění maximálního snížení energetické náročnosti i nízkopříjmovým domácnostem. Je nutné zabránit rozevírání sociálních nůžek a naopak cílit na odstraňování příčin energetické chudoby a přijmout opatření pro její řešení. Vzhledem k rozšíření systému emisního obchodování na sektory dopravy a budov od roku 2027 je nezbytné zavádět tato opatření co nejdříve tak, aby se **minimalizoval dopad zpoplatnění emisí na nízkopříjmové domácnosti**.

Návrhy konkrétních politik a opatření od ekologických organizací:

- Stanovit **cíl počtu bytů obývaných osobami ohroženými energetickou chudobou, kde bude provedena řádná energetická renovace** do roku 2030, 2040, 2050 a objem prostředků, které na to mají být vyčleněny – nutné i z hlediska naplnění požadavku odstavce 3, článku 8 směrnice 2023/1791 (EED).
- Zajistit **dlouhodobé financování a fungování programů pro snižování energetické náročnosti budov** pro adekvátní příspěvek ke snížení konečné spotřeby energie v ČR na 846 PJ v roce 2030 se speciálním zaměřením na pomoc

nízkopříjmovým domácnostem (včetně nájemního bydlení) zahrnující přístupnou finanční podporu opatření (zateplování a instalace obnovitelných zdrojů) doprovázenou terénním poradenstvím.

- Připravit s dostatečným předstihem a za účasti veřejnosti **Sociální klimatický plán**, podle něž bude moci Česká republika čerpat ze Sociálního klimatického fondu, a zajistit konzistenci NECP s využitím tohoto fondu.
- Zajistit **systematickou podporu přechodu na čistou mobilitu** založenou zejména na rozvoji rychlé a pohodlné veřejné bezemisní dopravy na celém území ČR a zlepšování podmínek pro pěší a cyklistickou dopravu ve městech.
- Zajistit podporu zapojení jednotlivců a domácností do projektů zateplování a obnovitelných zdrojů **skrze komunitní energetiku**, včetně projektů organizovaných obcemi a místními akčními skupinami.
- Kompenzovat zvýšené náklady spojené s emisemi skleníkových plynů u nízkopříjmových domácností skrze **nastavení daňových úlev, úlev na sociálním pojištění či dalších poplatcích pro nejnižší příjmové decily**. Řešení však musí být prověřeno komplexní studií.

Stanovisko EK:

Návrh aktualizovaného NECP nezahrnuje: (i) informace o tom, zda byly veřejnosti poskytnuty nezbytné informace o klíčových cílech a záměrech NECP; (ii) informace o tom, zda veřejnost a další zúčastněné subjekty byli informováni o zadání aktualizace a rozhodovacích procesech; (iii) souhrn toho, jak byly názory veřejnosti zvažovány a řešeny, nebo proč nebyly akceptovány. Česko také nezavedlo víceúrovňový dialog o energetice a změně klimatu.

Proces konzultace plánu a jeho opatření s veřejností, místními orgány a občanskou společností je zásadním vstupem pro probíhající tvorby NECPu. První a jediná konzultace draftu NECP s veřejností proběhla na začátku června 2023, kdy proces aktualizace NECPu teprve začínal a veřejnosti nebyly k dispozici žádné podklady a vyjadřovala se jen k velmi širokým otevřeným otázkám. Konzultace neproběhla v souladu s Aarhuskou úmlouvou⁶ a v draftu NECP chyběla část uvádějící, jak byly výsledky konzultace v plánu zohledněny, která je povinnou součástí plánu⁷.

Proto je i na základě doporučení od Evropské komise nevyhnutelné, aby se v co nejbližší době uskutečnilo **druhé kolo veřejné konzultace**, která zabezpečí inkluzivní zapojení veřejnosti na přípravě plánu.

⁶ Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (Aarhuská úmluva), <https://unece.org/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf>

⁷ Podle Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1999

Veřejná konzultace by měla obsahovat:

- **Časový rámec:** Na základě článku 7 a 6 Aarhuské úmluvy by měla veřejná konzultace proběhnout, dokud jsou ještě otevřené všechny možnosti, aby veřejnost mohla obsah dokumentu fakticky ovlivnit a aby nebylo nutné dokument na základě připomínek přepracovávat.
- **Smysluplné a informované rozhodování:** Na základě článku 10 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1999 by měla mít veřejnost včasné a efektivní možnosti účastnit se přípravy draftu NECPu, tedy mít k dispozici draft NECPu v dostatečném předstihu, aby měla čas se s dokumentem seznámit a formulovat své pozice. Otázky by měly směřovat na konkrétní aspekty strategií včetně opatření, cílů i obecného směřování a měly by být formulovány srozumitelně i pro lidi bez hlubší expertní znalosti. Konzultace by se měla zaměřit na nejdůležitější aspekty strategie. Nejpodstatnější informace k těmto aspektům by měly být jednoduše a srozumitelně dostupné. K dispozici by veřejnosti měly být také analytické podklady (analýzy, modelování apod.), které vedou k informovanému rozhodnutí.
- **Délka a transparentnost konzultačního procesu:** Minimální časový rámec mezi veřejným oznámením a začátkem veřejné konzultace by měl být podle Aarhuské úmluvy 30 dní, aby byla umožněna informovaná účast veřejnosti. Oznámení o zahájení druhého kola veřejné konzultace by mělo být mediálně komunikováno, aby se dostalo k co nejširší veřejnosti. Za minimální lhůtu pro efektivní konzultaci lze považovat 8 týdnů.

Kontaktní osoby:

Jiří Koželouh, Hnutí DUHA, jiri.kozelouh@hnutiduha.cz, 723 559 495

Miriam Macurová, Greenpeace, miriam.macurova@greenpeace.org, 771 154 362

Štěpán Vizi, Centrum pro dopravu a energetiku, stepan.vizi@cde-org.cz, 770 164 203

Edvard Sequens, Calla, edvard.sequens@calla.cz, 602 282 399